

Hans Fallada

Een waanzinnig begin

Roman

Vertaald door
Anne Folkertsma

Met een nawoord
van de vertaalster

Cossee
Amsterdam

Hoofdstuk I

De ene illusie

Zodra dr. Doll in de nachten rond de grote ineenstorting in slaap viel, werd hij telkens door dezelfde nachtmerrie geplaagd. Ze sliepen die eerste nachten erg weinig en waren de hele tijd beducht dat lichaam of geest op de een of andere manier gevaar zou lopen. Als de nacht na een dag vol kwellingen allang was gevallen, zaten ze nog steeds voor het raam uit te kijken of er over het grasveldje en het smalle betonnen voetpad een vijand naderde, net zo lang tot alles voor hun pijnlijke ogen in elkaar overliep en ze niets meer zagen.

Vaak vroeg iemand dan: ‘Kunnen we niet beter gaan slapen?’

Maar meestal kwam er geen antwoord en bleven ze angstig zitten turen. Tot Doll dan plotseling door de slaap werd overvallen als door een rover die zijn hele gezicht met zijn grote hand bedekte en hem smoorde. Of het was als een dicht spinnenweb dat hij met een ademtocht binnenkreeg en dat zijn bewustzijn overmeesterde. Een nachtmerrie...

Het was akelig genoeg om zo in slaap te vallen, maar nadat hij op zo’n akelige manier in slaap was gevallen, volgde prompt de angstdroom, altijd dezelfde. En dit was het wat Doll droomde: hij lag op de bodem van een reusachtige bomkrater, op zijn rug en met zijn armen dicht tegen zijn zij gedrukt in nat, geel leem. Zonder zijn hoofd te bewegen kon hij de boomstammen zien die in de krater waren gevallen en ook de gevels van hui-

zen met lege venstergaten waarachter zich niets meer bevond. Soms werd Doll bevangen door de vrees dat dat alles dieper de bomkrater in en dus boven op hem kon vallen, maar nooit verschoof een van die bedreigende ruïnes van plaats.

Doll werd bovendien gekweld door de voorstelling dat duizend wateraders en sprengen hem zouden overspoelen en zijn mond zouden vullen met de gele leembrij. Ontsnappen was onmogelijk, Doll beseftte dat hij nooit op eigen kracht uit de krater omhoog zou kunnen komen. Maar ook die vrees was ongegrond, want hij hoorde nooit enig geluid van sprengen of het geruis van wateraders, in die reusachtige bomkrater was het bijna altijd doodstil.

En ook de derde gewaarwording die hem kwelde, was zelfbegoocheling: onophoudelijk trokken reusachtige raven- en kraaienzwermen langs de hemel boven de krater. Hij was heel bang dat ze hun slachtoffer in het leem zouden ontdekken, maar nee, het bleef nog steeds doodstil, de gigantische vogelzwermen bestonden alleen in Dolls verbeelding, anders had hij ze wel horen krassen.

Twee andere dingen waren geen inbeelding, dat wist hij zeker. Ten eerste was het eindelijk vrede. Er waren geen bommen meer die gillend de stilte verscheurden, er vielen geen schoten meer; het was vrede, het was stil geworden. Eén laatste enorme explosie had hem nog tot op de leembodem van deze trechter gesleurd. Hij lag niet alleen in die afgrond. Hoewel hij nooit iets hoorde en – behalve wat hier is beschreven – niets zag, wist hij toch dat hij hier samen met zijn hele familie lag, en met het hele Duitse volk en trouwens met alle volken van Europa, en iedereen was even hulpeloos en weerloos als hij en iedereen werd geplaagd door dezelfde angsten.

Maar de hele tijd, gedurende al die eindeloze, martelende uren van zijn dromen, als de overdag actieve en energieke dr. Doll was

weggevaagd en alleen nog maar angst voelde – de hele tijd, gedurende die moordende minuten van slaap, zag hij nog iets anders. En wat hij zag was dit: aan de rand van de krater zaten de Grote Drie, zwijgend, stil en roerloos. Zelfs in zijn droom noemde hij ze alleen bij die naam die de oorlog onuitwisbaar in zijn hersenen had gegrift. Vervolgens schoten hem dan de namen Churchill, Roosevelt en Stalin te binnen, hoewel hem soms de gedachte door het hoofd spookte dat er onlangs iets was veranderd.

De Grote Drie zaten vlak bij elkaar of in elk geval niet ver uiteen; ze zaten daar alsof ze zojuist uit hun wereldstreken waren aangekomen. In stilte en diepbedroefd staarden ze in de gigantische krater, naar het diepste punt, waar Doll, zijn gezin, het Duitse volk en alle volken van Europa weerloos en vuil op de bodem lagen. En terwijl de Grote Drie daar in stilte en diepbedroefd zaten te staren, wist Doll, zo zeker als hij het maar in het diepst van zijn hart kon weten, dat ze onophoudelijk zaten te tobben hoe ze hem, Doll, en alle anderen weer op de been konden helpen en uit een geschonden wereld weer een gelukkige wereld konden opbouwen. Ja, daar bleven de Grote Drie maar over tobben, terwijl er eindeloze zwermen kraaien vanaf de slagvelden van de wereld over het bevrijde land huiswaarts trokken naar hun oude nesten, stille sprengen geluidloos ruis-ten en hun water de gevaarlijke gele leembrij steeds dichterbij Dolls mond bracht.

Maar hij kon er helemaal niets tegen doen, hij moest met zijn stevig tegen zijn lichaam aan gedrukte armen stil blijven wachten op het besluit van de treurig tobkende Grote Drie. Dat was voor Doll misschien nog wel de grootste kwelling in zijn angstdroom: dat hij, terwijl hij nog steeds door allerlei gevaren werd bedreigd, niets kon doen en stil moest liggen wachten, eindeloos, eindeloos lang! Al konden de lege gevels van de hui-

zen nog op de weerloze man vallen, de op lijken beluste kraaienzwormen hem ontdekken en al kon het gele leem zijn mond vullen – hij kon helemaal niets doen behalve wachten, en misschien zou hij zo lang moeten wachten dat het voor hem en zijn naasten die hij zo liefhad te laat was... Misschien was dit toch hun ondergang!

Het duurde lang, heel lang, eer de laatste flarden van zijn kwellende angstdroom wegtrokken; Doll raakte er pas geheel van bevrijd toen een wending in zijn leven hem dwong een einde te maken aan het getob en weer een actief mens te worden. En het duurde nog veel langer tot Doll duidelijk beseftte dat die hele spookachtig aan zijn innerlijk ontsproten angstdroom enkel zelfbedrog was. Hoewel de droom hem vreselijk kwelde, had Doll hem voor de werkelijkheid gehouden.

Het duurde heel lang eer hij begreep dat niemand op aarde bereid was hem uit de misère te helpen waarin hij was beland. Geen mens – niet de Grote Drie, laat staan zijn landgenoten – had belangstelling voor dr. Doll. Als hij in de leembrij zou omkomen had hij pech gehad, alleen hij! Geen mens ter wereld zou een traan om hem laten. Als hij serieus nog eens aan het werk wilde gaan en iets wilde betekenen, dan kwam het alleen op hemzelf aan: hij moest zelf zijn apathie overwinnen, opstaan, het vuil van zich afkloppen en aan het werk gaan.

Maar zover was Doll op dat moment nog lang niet. Toen het eindelijk vrede was, dacht hij nog lang dat iedereen erop zat te wachten om hem weer op de been te helpen.